

Handzaag slijpen

Waarom zou je een oude, botte handzaag wegdoen? De tanden weer scherp maken is een fluitje van een cent.

Tekst, tekeningen en foto's: Joost Melten

Waarschijnlijk heeft iedereen wel ergens een oude, niet meer te gebruiken handzaag liggen. Misschien is er inmiddels een elektrische decoupeerzaag in huis, of zelfs een cirkelzaag. Toch kan een handzaag van pas komen, al was het maar om even snel iets af te zagen. Daarvoor kun je natuurlijk een nieuwe zaag kopen, met geharde tanden die veel langer scherp blijven. En vervolgens kun je je oude zaag schenken aan Gered Gereedschap. Maar de echte consuminderaar scherpt die oude zaag lekker zelf en doneert het uitgespaarde geld aan bovengenoemde stichting, die zich inzet voor de verzending van ingezameld gereedschap naar landen waar ze dit goed kunnen gebruiken. Zelf je zaag scherp maken duurt hooguit een kwartiertje.

Test

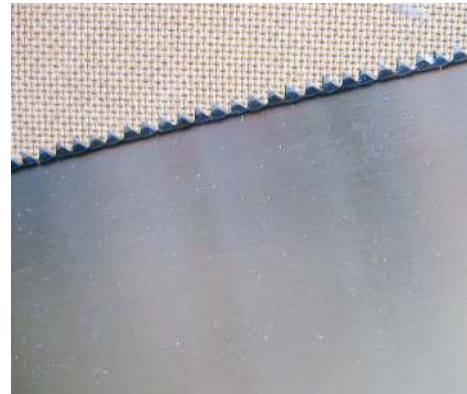
Een scherpe zaag doet bijna zelf het werk terwijl hij door het hout zakt. Als het zagen veel kracht kost en toch niet erg opschiet, zijn de tanden bot en is het tijd voor 'scherpen' met een vijl. Als de zaag in eerste instantie wel door het hout glijdt maar al snel klem komt te zitten in de zaagsnede, is er een probleem met de 'zetting'. De tanden van een zaag moeten afwisselend een beetje naar links en rechts uitsteken, zodat de zaagsnede die ze in het hout maken wat breder is dan de dikte van het zaagblad. Zo krijgt het blad bij het zagen voldoende ruimte. Het weer uitbuigen van de tanden heet 'zetten' (zie tips); het is veel minder vaak nodig dan scherp maken.

Het scherp maken van botte zaagtanden heeft alleen zin als de zaag verder in orde is. Zo moet het handvat goed vastzitten en moeten de tanden nog allemaal ongeveer even lang zijn. Zijn de tanden gehard dan heb je pech (afbeelding 1), want die zijn niet te scherp maken of opnieuw te zetten (zie tips).

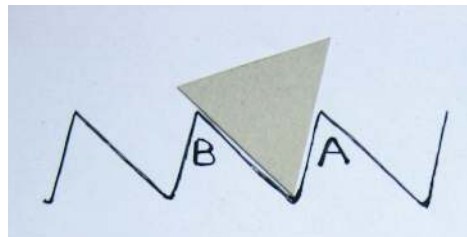
Aan de slag

Voor het scherp maken is allereerst een driekantige vijl nodig van hard staal, ook wel zaagvijl genoemd. De 'ijzerwinkel' verkoopt hem voor ongeveer 6 euro. Verder een bankschroef en twee plankjes om het zaagblad trilvrij vast te kunnen zetten. Voor het eventuele zetten is een zaagzettang nodig (afbeelding 2).

Afbeelding 2: Een bankschroef, twee plankjes en een driekantige vijl van hard staal, meer is niet nodig om een botte zaag te scherp maken. Voor het eventuele zetten van de tanden is een zaagzettang nodig.

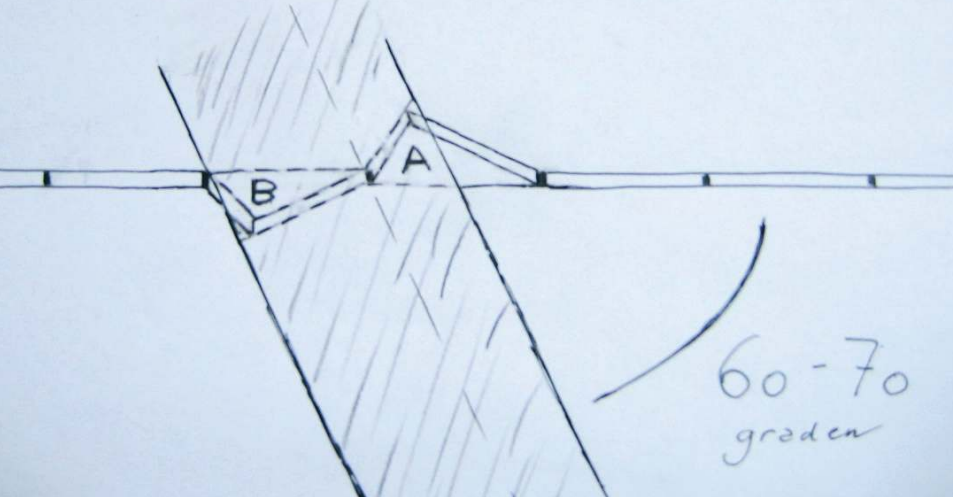

Afbeelding 1: Geharde tanden (deze zijn extra stevig gemaakt via een hittebehandeling) zijn te herkennen aan de zwartblauwe verkleuring. Deze zagen kun je zelf niet scherp maken of zetten.

Afbeelding 3: Een zij aanzicht van enkele zaagtanden, met de iets gekantelde driekantige vijl in de tussenliggende tandholte.

Afbeelding 4 laat de zaagtanden van bovenaf zien en de hoek die de vijl moet maken met het zaagblad. Het handvat van de vijl wijst naar het handvat van de zaag (hier rechts) maar blijft evenwijdig aan de vloer.

Scherpen

1. Hou de zaag met het handvat naar rechts en de tanden naar boven vast. Bekijk welke tanden van je af staan en welke naar je toe. Markeer met een potlood de tandholtes waarvan de rechter-tand van je afstaat (A in afbeelding 4) en de linker naar je toe (B in afbeelding 4). Je zult zien dat je zo steeds een tandholte moet overslaan.

2. Zet de zaag vast in de bankschroef met het handvat rechts en de tanden omhoog en evenwijdig aan de vloer. Met voor en achter een plankje dat aan de bovenrand net de tanden vrijlaat en een smalle strookje van het zaagblad (afbeelding 3). Als de plankjes niet lang genoeg zijn, verplaats dan de zaag tijdens het vijlen af en toe om boven de plankjes te kunnen blijven vijlen en zo trillen te voorkomen (als de zaag trilt, kun je niet goed vijlen).

3. Plaats de punt van de vijl in de eerste gemarkeerde holte bij het zaaghandvat. Hou de vijl evenwijdig aan de vloer, met het handvat naar rechts. Kantel hem een beetje zodat hij goed in de tandholte past (zie afbeelding 4). Vijl met een lange beweging twee of drie keer van je af in de tandholte (niet heen en weer ragen!), waarbij je vooral tegen de (voor)kant van de rechter tand drukt. Dat is de kant die straks door het hout moet zagen. Bovendien druk je zo in de richting die de tand al heeft, namelijk van je af. Werk vervolgens

alle gemarkeerde tandholtes af. Hou daarbij de vijl steeds zo veel mogelijk in dezelfde positie en beweeg hem in elke holte even vaak. Zo voorkom je dat de tanden gaan variëren in lengte.

4. Maak de zaag los en zet hem opnieuw vast met het handvat naar links. Kantel de vijl weer, en wijs nu met het handvat naar links, dus weer naar het handvat van de zaag. Hou ook nu de vijl evenwijdig aan de vloer en bewerk de overgebleven tandholtes. Nu buigen steeds de linker tanden van je af en daar moet je nu het meest op drukken.

5. Test of de zaag nu goed zaagt. Zoniet, herhaal dan punt 2, 3 en 4.

Zetten

Pas na diverse malen scherp kan het nodig zijn de tanden opnieuw te zetten. De volgorde wordt dan: eerst zetten, dan scherp. Dat lukt niet uit de losse hand met een combinatieangetje, maar wel met een zaagzettang (afbeelding 2). Die is in te stellen op de afmeting van de tanden en de gewenste zetting. De goedkoopste kost 14 euro bij de firma Baptist in Arnhem of (plus verzendkosten) via hun website. Gewone ijzerwinkels hebben geen zettangen op voorraad, maar kunnen een geavanceerde versie bestellen die ruim 50 euro kost. Vraag dus eerst in je omgeving of iemand een zaagzettang heeft. Of laat het zetten machinaal doen (zie tips).

Tips

Internet

Op YouTube staan diverse filmpjes over het scherp van een handzaag (handsaw). Instructieve filmpjes, maar ze maken niet goed duidelijk in welke tandholte je moet beginnen te vijlen.

Kaarsvet

Olie een zaag niet, dat geeft vlekken in het hout. Zo nodig kun je een stompje stearinekaars gebruiken als smeermiddel. Zorg dat je vijl olie- en (kaars)vetvrij blijft, anders wordt hij onbruikbaar.

Laten doen

Sommige ijzerwinkels kunnen handzagen machinaal laten scherp en zetten (ze besteden dat weer uit aan een specialist), voor 10 à 25 euro. Van zagen met heel onregelmatige of geharde tanden worden voor dat bedrag alle tanden verwijderd waarna ze opnieuw worden aangebracht, gezet en gescherpt.

De zaag in de klem. Let op de nog net zichtbare markeringen op het zaagblad.

